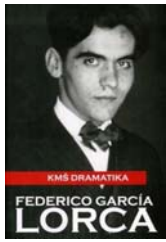

HEDONIZEM ŠPANSKEGA TEMPERAMENTA

[PRINT](#)

Anita Volčanjšek

Federico Garcia Lorca: *Zbrana dramska dela*, založba KMŠ, 2007, objavljeno 02.08.2008

Federico Garcia Lorca, širši javnosti sicer bolj poznan po številnih pesniških zbirkah, pa je z dramskim ustvarjanjem dodobra prevetnil špansko dramatiko iz začetka 20. stoletja. Zbrana dramska dela Lorco uvrščajo na vrh lestvice najbolj uprizarjanih španskih dramatikov preteklega stoletja.

Z njegovo tragično smrtjo je tudi ugasnil komaj rojeni plamen podajanja krute stvarnosti. V Predavanju o gledališču je Španec zapisal: *Gledališče je poezija, ki vstane iz knjige in postane človeška. In ko se to zgodi, govori in kriči, se joče in obupuje [...]*

Zbrana dramska dela so verodostojen posnetek španske polpretekle zgodovine, v skoraj vseh dramah se pojavljata ljubezen in čast; motiva, ki špansko dramatiko zaznamujeta že od ustvarjanja renesančnega dramatika Lope de Vege.

Lorca bralca popelje od začetnega iskanja dramske poetike, kjer se, kot v prvem delu *Metuljkin urok*, resničnost prepleta s pravljicnostjo, do krutega upodabljanja življenja, kjer ni prostora za smeh in upanje v boljšo prihodnost umre že na samem začetku. Zbrana dramska dela zaokroži njegovo trinajsto, svetu najbolj poznano delo, tragedija *Dom Bernarde Alba*.

Prvič v celoti predstavljen Lorcov dramski opus se javnosti samozavestno pokaže v vseh dimenzijah in ne skriva začetne dramatikove sramežljivosti in negotovosti. Že prva drama, *Metuljkin urok*, kjer nastopajo živali in je sanjski svet le kamuflaža za vrednotenje mačehovskega ravnanja z naravo, pa kljub svoji dramaturški preprostosti že opozarja na dramatikove glavne adute. Obsežne didaskalije, natančen opis prizorišča in kostumov, homerske komparacije ter prefinjeno podan moralni nauk, dajejo pečat izvirnosti in pristnega španskega temperamenta vsem dramam.

Iz malodane sanjskega sveta že omenjene prve drame, nas Lorca z delom *Mariana Pineda* spusti na vojna tla Granade, kjer je ženska čast pomembnejša od življenja samega, pripadnost zarotnikom proti kraljevi oblasti - revolucionarnost pa sveta in nikoli zamenljiva.

Avtor iz stvarnosti ne beži, za fantazije in utopične ideje ni prostora, gre mu za upodabljanje gole resnice ter vseh posledic, ki zadajo upajočega in aktivnega človeka.

V njegovem zgodnejšem ustvarjalnem obdobju tragičnost še ni edina možna rešitev. Pogosto se slednja prepleta s komičnimi elementi. *Tragikomedija o don Krištofu in gospodični Rositi* je prežeta s šaljivimi pesmicami in otroškimi frazami, še Krištofova smrt je ironizirana in tako a priori iztrgana iz denotativnega pojmovanja tragedije.

Lorca je v *Lutkovni igrici o don Krištofu* v govorjenem uvodu z Avtorjevimi besedami izrazil svoj pogled na lutkovno gledališče: *Zanosna in nedolžna lutkovna igrica je način izražanja ljudske domišljije. Tako se pesnik zaveda, da bo občinstvo z veseljem in navdušenjem poslušalo izraze in besede, ki prihajajo iz globine srca in ki bodo lahko očistile čas, v katerem zloba, napake in nizkotna čustva sežejo vse do najbolj skritih kotičkov naših domov.*

Kratki trenutki veselosti in brezskrbnosti, manifestirani tudi v *Neugnani čevljarki* ter podkrepjeni s farsičnimi elementi, so nekak intermezzo v času silovitega primeža španskih vojnih grozot.

Mladi Španec je v začetnem pisateljstvu žanrsko precej nestanovit. Poskuša se tudi kot pisec erotičnega prizora, kakor sam podnaslovi *Ljubezen don Perimplína z Beliso v njegovem vrtu*. Ljubezen in strast zopet vodita v pogubo: *Umirajo od ljubezni šopki rož*. Vendar je še vedno čutiti igrivost, tudi besedila pesmi (Lorcov pogost element) ohranijo veselost in brezskrbnost prvih dram.

Z *Dialogi* je dramatik prestopil prag tradicionalne španske motivike in med osebe uvrstil prišleke – Američane in živali, ki pa še zdaleč ne dosegajo pomembnosti živali v *Metuljkinem uroku*. Zgolj podkrepijo oziroma onomatopoetsko prevedejo človeške besede. Dialogi so nekakšen kvintet kratkih prizorov: Sprehod Busterja Keatona, Deklica, mornar in študent, Hимерa, Nemi pogovor kartuzijancev ter Pogovor med polžema. Z njimi dramatik dokaže svojo mojstrsko zmožnost vzpostavitve dialoga.

Občinstvo je drama z največjim številom nastopajočih oseb. Poleg ljudi in živali nastopajo tudi predmeti. S tem delom se Lorca dotakne življenja znotraj gledališča. Sam je bil velik ljubitelj gledaliških odrov, zato je v dotično dramo vnesel nekaj revolucionarnih drobcov, ki so namenjeni občinstvu in vsem, ki si v gledališču služijo kruh: *Ampak nekega dne, ko bodo požgana vsa gledališča, bodo naleteli v divanih, za ogledali in v čašah iz pozlačenega kartona na zbor naših mrtvih, ki jih je tja zaprlo občinstvo. Gledališče moramo ali uničiti ali živeti v njem!*

Neusmiljena moč časa je zaobjeta v drami *Ko mine pet let*. Vrtenje pogovora okoli minevanja in prihodnosti, polnega metafor in primer, na koncu preglasi pok pištole hrepenečega in v ljubezni neuslišanega Mladeniča.

Prelomnico z vmesnim, dramatikovim iskateljskim obdobjem, pomeni drama *Donja Rosita neporočena ali Govorica rož*. V njej se Lorca dotakne problema biološko nerealiziranih žensk, ki ga dokončno obdela v predzadnjem delu Pusta. Donja Rosita apelira na dogajanje znotraj razkošnih španskih vrtov, kjer zunanji dogodki niso vpleteni. Vendar usoda ženske kljub odsotnosti vojne ni nič lepša. Kaj je dekle brez fanta in otrok? Uvel cvet, ki ga tudi morebitne kasnejše pilule ljubezni ne bodo dvignile in razprle: *Ko noč se pritihotapi, lepa vrtnica odcveti*. Metafor in ljudskih pesmi polna drama odstre pogled v globino osamljene ženske duše, čehovljansko hrepenenje pa bralca dokončno ponese iz eskapizma in komercialnosti.

Svoj gledališki credo je Lorca izpolnil z zadnjimi tremi dramami. *Krvava svatba*, *Pusta* in *Hiša Bernarde Alba* so svetovno znana dela, ki s svojo tragičnostjo in brezizhodnostjo opozarjajo na španske družbene razmere in (pogubno) moč ljubezni. Ne le družinske vezi in medsebojni spori, tudi neodločnost in strah mladih zaljubljenecv svatbi dodajo krvavi predikat. Dramatikov diskurz ni nikoli vprašljiv, njegov napredni pogled na celotno dogajanje, lucidno grajanje zaverovanosti v tradicijo in spone preteklosti tudi Pusti, junakinji istoimenske drame tragičnosti navkljub, z umorom moža lažnivca in strahopetca vdihne barve življenja. Vendar nasilje ni rešitev, je le slabša izbira, ki tisočletnih temeljev španskega družbenega sistema globalno ne more zamajati. Fizično in psihično nasilje pa v največji meri uteleša zadnja Lorcova mojstrovina – *Dom Bernarde Alba*. Matriarhat, ki se v svojem bistvu-zasužnjevanje mlajših in slabotnejših, ne razlikuje od svoje moške različice, Bernardina čustvena otopelost in egoizem; v takšnem okolju živi oz. stagnira pet hčera, ki se vladajoči praksi, da le nasilje ohranja mir in navidezno družinsko spokojnost, ne morejo upreti brez tragičnih posledic. Mama Bernarda je matrona, enoznačna psihološka karikatura, kateri je dramatik namenil vse lastnosti konvencionalnosti in zatiskanja oči pred resničnostjo: *Ne domišljajte si, da mi lahko pridete na kraj. Dokler ne grem iz te hiše z nogami naprej, bom odločala o svojih in vaših stvareh!*

Revolucionarni Lorca v vseh trinajstih dramah, ki s svojo motivno homogenostjo in dosledno natančnim izrisom oseb bralcu omogočajo linearno potovanje skozi dramatikova različna ustvarjalna obdobja, išče novo, neromantično dramaturgijo. Njegovo neutrudno hlepenje po odstranitvi pretirane metafizičnosti in upodabljanja nerealnosti, se v zadnjih delih transformira v moderno dramo, ki s svojo vsebinsko in oblikovno razsežnostjo dosega dela največjih zgodnjih realistov.